

Status delovanja NVO v javnem interesu na področju prostora in prometa

Oktober 2020

[Zakon o nevladnih organizacijah](#) predstavlja sistemski in podporni okvir za delovanje nevladnih organizacij (NVO), ki enotno ureja delovanje NVOjev in pridobivanje statusa delovanja v javnem interesu. Status lahko pridobivajo enakovredno tako društva, zavodi in ustanove).

NVO je organizacija, ki:

- je pravna oseba zasebnega prava s sedežem v RS;
- ustanovile so jo izključno domače ali tuje fizične ali pravne osebe zasebnega prava, vendar ne politična stranka;
- je nepridobitna, kar pomeni, da na podlagi zakona ni bila ustanovljena z namenom opravljanja pridobitne dejavnosti ali z namenom pridobivanja dobička ali z namenom razvoja, olajševanja ali pospeševanja pridobitne dejavnosti svojih ustanoviteljev ali članov (npr. po Zakonu o društvih, Zakonu o zavodih, Zakonu o ustanovah);
- je neprofitna, kar pomeni, da na podlagi zakona ali svojega ustanovitvenega akta, dobiček ali presežek prihodkov nad odhodki uporablja izključno za doseganje svojega namena in ciljev, svojega premoženja ne deli med ustanovitelje, člane ali druge osebe in se v primeru prenehanja, po poravnavi vseh obveznosti, njeno premoženje prenese na drugo NVO z enakim ali podobnim namenom ali nepridobitno osebo javnega prava;
- je neodvisna od drugih subjektov, to pa je, če imajo predstavniki države, samoupravnih lokalnih skupnosti, drugih oseb javnega prava, nosilcev javnih pooblastil, mednarodnih medvladnih organizacij, političnih strank, sindikatov, zbornic in gospodarskih družb, ter fizične osebe, ki na trgu samostojno opravljajo pridobitno dejavnost, ali predstavniki drugih oseb, ki niso nepridobitne, v njenem poslovnem organu, organu upravljanja ali organu nadzora skupaj manj kot četrtno glasov;
- ni organizirana kot politična stranka, cerkev ali druga verska skupnost, sindikat ali zbornica.

Status delovanja v javnem interesu lahko pridobi NVO:

- katere delovanje na določenem področju presega interese njenih ustanoviteljev oziroma njenih članov in je splošno koristno;
- njeni člani, če gre za člansko organizacijo, niso pravne osebe javnega prava;
- ima dejavnost, ki je v javnem interesu, opredeljeno v ustanovitvenem aktu;
- deluje najmanj dve leti pred vložitvijo vloge za podelitev statusa;
- lahko izkaže pomembnejše dosežke svojega delovanja na enem od področij, ki jih navaja zakon v zadnjih dveh letih pred vložitvijo vloge (kaj so pomembnejši dosežki določi minister posameznega področja s pravilnikom);
- zadnji dve leti pred vložitvijo vloge je sredstva pretežno uporabljala za opravljanje dejavnosti v javnem interesu na področju iz drugega odstavka tega člena in je redno izvajala programe;
- projekte ali druge aktivnosti za uresničevanje namena in ciljev, ki so v javnem interesu;
- ima izdelan najmanj dvoletni program bodočega delovanja na področju, ki vsebuje redno izvajanje dejavnosti v javnem interesu;

- ji ni bila pravnomočno izrečena sankcija globe za hujši davčni prekršek ali prekršek, katerega narava je posebno huda, in ni bila pravnomočno obsojena zaradi kaznivega dejanja;
- nad njo ni začel stečajni postopek ali postopek likvidacije;
- druge pogoje, če tako določa zakon.

Statusi v javnem interesu na področju urejanja prostora

Na področju urejanja prostora, ki je povezano tudi z varstvom okolja je za te NVO, glede na druge NVO s tem statusom razlika v tem, da imajo NVO na področju urejanja prostora in varstva okolja tudi določene procesne pravice. To pomeni, da lahko sodelujejo v določenih postopkih ohranjanja narave, varstva okolja, prostorskega načrtovanja in graditve objektov in tudi uporabljajo pravna sredstva. Katere pravice in kdaj so v posameznih postopkih podeljene je obrazloženo v gradivih o postopkih. Za NVOje na področju urejanja prostora je aktualnih več statusov delovanja v javnem interesu

Na področju urejanja prostora status tega ureja tudi 45. člen [Zakon o urejanju prostora](#) (ZUreP-2). Podrobnejša merila glede izkazovanja pomembnejših dosežkov določa še veljavni [Pravilnik o določitvi kriterijev za izkazovanje pomembnejših dosežkov delovanja nevladnih organizacij za podelitev statusa nevladne organizacije v javnem interesu na področju urejanja prostora](#). Za status se zaprosi pri Ministrstvu za okolje in prostor. NVO s tem statusom lahko začnejo upravni spor zoper prostorski izvedbeni akt (ti so po 31. točki 3. člena ZUreP-2 akti, s katerimi se načrtujejo prostorske ureditve in določa izvedbena regulacija prostora), če vlagajo tožbo zaradi kršitev zakona v škodo javnega interesa s svojega področja delovanja in če je predhodno sodelovala v postopku priprave tega prostorskega akta s podajanjem pripomb in predlogov na razgrnjeni akt (58. člen ZUreP-2).

Na področju varstva kulturne dediščine 107. in 108. člen [Zakona o varstvu kulturne dediščine](#) določa možnost pridobitve statusa delovanja v javnem interesu za NVOje na področju varstva kulturne dediščine. Podrobnejša merila glede izkazovanja pomembnejših dosežkov določa še veljavni [Pravilnik o določitvi kriterijev za izkazovanje pomembnejših dosežkov delovanja društva za podelitev statusa društva v javnem interesu na področju vzgoje in izobraževanja, raziskovalne dejavnosti, kulture in športa](#). Za status se zaprosi pri Ministrstvu za kulturo. NVO s tem statusom lahko začnejo upravni spor zoper prostorski izvedbeni akt (ti so po 31. točki 3. člena ZUreP-2 akti, s katerimi se načrtujejo prostorske ureditve in določa izvedbena regulacija prostora), če vlagajo tožbo zaradi kršitev zakona v škodo javnega interesa s svojega področja delovanja in če je predhodno sodelovala v postopku priprave tega prostorskega akta s podajanjem pripomb in predlogov na razgrnjeni akt (58. člen ZUreP-2).

Na področju prometa ali energetike se lahko pridobi status delovanja v javnem interesu na podlagi Zakona o nevladnih organizacijah in [Pravilnik o določitvi kriterijev za podelitev statusa nevladne organizacije v javnem interesu na področju prometa in energije](#). Za status se zaprosi pri Ministrstvu za infrastrukturo. Te NVO nimajo procesnih pravic.

Postopek pridobitve statusa v javnem interesu

Status z odločbo podeli ministrstvo, ki je pristojno za področje, na katerem želi NVO pridobiti status. NVO lahko pridobi status na več področjih. Če zaprosi za več statusov, potem o tem odloči ministrstvo, pristojno za področje, na katerem NVO pretežno deluje. Če pa NVO s statusom na nekem področju zaprosi za status še na drugem področju, o tem odloča ministrstvo, ki je odločilo o podelitvi prvega statusa, po tem, ko pridobi soglasje ministrstva pristojnega za področje drugega zaprosenega statusa. Evidenco NVO s statusom vodi AJPES ([Evidenca nevladnih organizacij v javnem interesu](#)).

Vloga za pridobitev statusa se napiše v obliki dopisa/prošnje (za urejanje prostora je obrazec na [spletni strani Ministrstva za okolje in prostor](#)), v njej in prilogah pa mora NVO izkazovati izpolnjevanje vseh zahtevanih pogojev (da je NVO in da izpolnjuje pogoje za pridobitev statusa. Vloga in priloge naj bodo jasne. Obvezne priloge so naslednje (poleg tega pristojno ministrstvo samo iz uradnih evidenc pridobi določene podatke):

- poročilo o delu, iz katerega so razvidni programi, projekti ali druge aktivnosti z navedbo pomembnejših dosežkov, ki jih je organizacija izvajala v javnem interesu na področju v zadnjih dveh letih,
- dokazila o aktivnostih in pomembnejših dosežkih iz prejšnje alineje,
- poročilo o porabi sredstev za izvajanje teh aktivnosti,
- sprejet program bodočega delovanja za najmanj dve leti delovanja na področju, ki vsebuje redno izvajanje dejavnosti v javnem interesu.

Pristojno ministrstvo odloča o vlogi za pridobitev statusa v javnem interesu z odločbo, zoper katero je možna pritožba, o kateri odloča Vlada RS.

Poročanje in obveščanje

NVO s statusom delovanja v javnem interesu mora o svojem delovanju v javnem interesu poročati, po Zakonu o nevladnih organizacijah zdaj na vsaki dve leti. Vsako drugo leto mora do 31.3. predložiti pristojnemu ministrstvu dvoletno poročilo (vsebinsko in finančno) in program dela za naslednji dve koledarski leti. Če ima več statusov, poročilo predloži ministrstvu, ki je izdalo odločbo o statusu. Poročilo mora vsebovati dokazila in pomembnejše dosežke. Če NVO ne predloži poročila, jo ministrstvo v 15 dneh pisno pozove, da obveznost izpolni v nadaljnjem roku 30 dni. Če pa tudi tega ne stori, ministrstvo odvzame status.

NVO s statusom mora tudi redno obveščati pristojno ministrstvo o spremembah, ki lahko vplivajo na izpolnjevanje pogojev za podelitev statusa in sicer: spremembo ustanovitelja, po kateri na položaj novega ustanovitelja vstopi pravna oseba, spremembo ustanovnega akta, ki se nanaša na namen ali dejavnosti NVO, uporabo presežka prihodkov nad odhodki ali na prenos premoženja v primeru prenehanja, spremembo sestave poslovnega organa, organa upravljanja ali organa nadzora, po kateri se poveča skupno število glasov predstavnikov države, samoupravne lokalne skupnosti, druge osebe javnega prava, nosilca javnega pooblastila, mednarodne medvladne organizacije, politične stranke, sindikata, zbornice, gospodarske družbe, fizične osebe, ki na trgu samostojno opravljajo pridobitno dejavnost ali druge osebe, ki ni nepridobitna. Če NVO v roku 30 dne po taki spremembi

tega ne sporoči pristojnemu ministrstvu, se za prekršek kaznuje z globo od 800 do 2.000 EUR, z globo 800 EUR pa tudi odgovorna oseba take NVO.

Pristojno ministrstvo lahko tudi v primeru suma, da NVO ne izpolnjuje več pogojev za status, zahteva od nje predložitev podatkov in dokazil. V primeru, da NVO tega ne izpolni, se ji lahko status odvzame.

NVO s statusom delovanja v javnem interesu ima naslednje ugodnosti:

- je upravičena do donacij iz 0,5% dohodnine na podlagi 142. člena [Zakona o dohodnini](#) in [Uredbe o namenitvi dela dohodnine za donacije](#). Po pridobitvi statusa v javnem interesu se NVO uvrsti na poseben seznam upravičencev do donacij, ki ga za vsako leto sprejme Vlada RS. Z uvrstitvijo na ta seznam je upravičena, da ji vsak dohodninski zavezanec lahko namenijo 0,5% svoje dohodnine s [posebnim obrazcem](#), ki ga posreduje svojemu finančnemu uradu.
- ima pravico do brezplačne pravne pomoči v sporih v zvezi z opravljanjem dejavnosti v javnem interesu, po 10. členu [Zakona o brezplačni pravni pomoči](#). V okviru brezplačne pravne pomoči NVO lahko zaprosi predvsem za pravno svetovanje in zastopanje odvtnika v postopku pred sodišči na prvi in drugi stopnji, v zvezi z izrednimi pravnimi sredstvi, v zvezi z ustavno pritožbo in pobudo za oceno ustavnosti, postopkom pred mednarodnimi sodišči ter kot oprostitev plačila stroškov sodnega postopka. Brezplačna pravna pomoč se lahko odbori tudi za plačilo stroškov postopka (razen sodnih taks, ki se lahko oprostijo le po Zakonu o sodnih taksah). Pogoje je, da zadeva ni očitno nerazumna in ima verjetnost ugodnega izida. Za brezplačno pravno pomoč se zaprosi pri organu za brezplačno pravno pomoč pristojnega sodišča s [posebno vlogo](#).
- je oproščena plačila upravnih taks po 24. členu [Zakona o upravnih taksah](#).
- ima možnost brezplačne uporabe nepremičnega premoženja v lasti države ali občine na podlagi 68. člena [Zakona o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti](#) in [Uredbe o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti](#), vendar pa mora plačevati obratovalne stroške, stroške rednega vzdrževanja, nadomestilo za stavbno zemljišče in druge morebitne stroške.
- uživa upravičenost do višje kvote dovoljenih ur občasnega ali začasnega dela upokoјencev na podlagi 27c. člena [Zakona o urejanju trga dela](#).
- ima prednost pri javnih razpisih iz državnega proračuna, saj se pri javnih razpisih za pridobivanje sredstev iz državnega proračuna, namenjenih NVO, v merilih za izbor prejemnikov sredstev upošteva tudi status NVO v javnem interesu na področju, kateremu je javni razpis namenjen, pri čemer upoštevanje takšnega statusa ne sme biti manjše od 5 odstotkov in ne presežati 20 odstotkov skupne vrednosti meril. (16. člen Zakona o nevladnih organizacijah).